

Марія ЧУМАРНА

БУТТЯ І НЕБУТТЯ ТЯЄМНИЦІ ТВОРЕННЯ СВІТУ

50 міфів народів світу

УДК 39
ББК 84.4(УКР)-4+84.4(УКР)-5
Ч90

Серію «Золоте руно» засновано 2006 року

Таємниці творення світу, зародження людства,
співжиття людини з Творцем
і порушення нею законів світового ладу,
що неминуче призводить до вселенських катаклізмів
і покарання людини, – така споконвічна «канва»
міфології різних народів.
Але апофеозом всієї міфопоетичної творчості
упродовж тисячоліть звучить вічна тема –
осягнення людиною істинного безсмертя,
повернення її душі і пам'яті до витоків,
до первопочатків, аби ніколи не гасла мрія
про невмирущий цвіт життя,
про спопеляючу і воскресну силу вогненного Фенікса.
Про це – нова книга відомої письменниці
і дослідниці звичаєвої культури Марії Чумарної.
Видання адресоване найширшому колу читачів.

Чумарна М. І.

Ч90 Буття і небуття. Таємниці творення світу. 50 міфів народів світу. — Тернопіль:
Навчальна книга – Богдан, 2011. — 176 с. — (Серія «Золоте руно»).

ISBN 978-966-10-7480-3

ББК 84.4(УКР)-4+84.4(УКР)-5

*Охороняється Законом України про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-7480-3

© Чумарна М.І., 2011
© Чипурко В.П., художнє
оформлення, макет, 2011
© «Навчальна книга – Богдан»,
майнові права, 2011

Фрагмент вази з Гудеа.
Шумер

ЗАГАДКИ І РОЗГАДКИ БУТТЯ

«А що нам було спочатку світу?»

Це питання питань, котре задавали собі господарі землі упродовж багатьох віків, тисячоліть, позираючи в небо спраглими за розгадкою тайн очима. Комусь ті тайни розкривалися ширше, комусь вужче, але хто може виміряти шлях від людської свідомості до Істини?

На щастя, пам'ять людська, як бережлива господиня, дбайливо відкладала у свої скрині скарби людської мудрості, блискітки людського розуму, його поетичної уяви, відображені в народних переказах і піснях.

Здавалося, людство найбільше наблизилося до відкриття тайн світу на початку двадцятого століття, коли стрімкий розвиток технократичної цивілізації дав можливість заглянути не лише в космічні простори, але і в глибини людської природи. Людина замахнулася навіть на саму тайну тайн – творення людини «за образом і подобою» Творця. Людині захотілося стати вище Бога і створити щось поза Його волею.

Але саме на цій порозі, створюючи все нові й нові технології, людство раптом натрапило на такі загадки неймовірно далекого минулого, що похитнули його віру в еволюційну теорію власного розвитку. І поставили під сумнів цивілізаційну вищість людей нашої доби за тих, хто жив на цій Землі дві, три, десять, двадцять тисяч і більше років тому.

Раптом стала оголюватися проста правда про те, що колеса й коліщатка того неповороткого механізму, який ми називаємо сучасною суперцивілізацією, були винайдені в таких часових глибинах, про які ми й не здогадуємося. У сучасних людей почав нарешті закрадатися здоровий сумнів у тім, чи справді людство здатне створювати щось принципово нове, чи всі наші «відкриття» – це лише давнозабуле старе...

Часткове відкриття таємниць єгипетських пірамід, «космічних міст» древніх етрусків, протоукраїнців, інків, ацтеків, майя, глибше пізнання і вслуховування у прихований зміст текстів давніх епічних творів, збережених віками в усному переданні народами всіх континентів, співставлення сучасних археологічних знахідок, котрі так щедро, наче між іншим, підкидає нам сьогодні матінка-земля, – викликають подив і розгублення у сучасної людини.

Виявляється, далеко не так просто, як це читаємо в дарвіністських наукових версіях, творився світ. І чи один світ? І чи не стоїмо ми саме зараз на порозі його чергового перетворення?

І що буде з нинішніми поколіннями? Чи виживе людська популяція на такому рівні самосвідомості, на якому вона є зараз?

Кожна людина, чие життя, безумовно, неймовірно коротке і швидкоплинне, щодня задає собі запитання: а що там, за порогом? Чи існує безсмертя душі, чи є шанс їй продовжити життя, знову й знову повертаючись у земне коло в нових тілах?

Загляньмо у таємничу скриню нашої пам'яті. Може, далеко не все у ній перетіло від часу, втратило свій блиск і доцільність? Може, серед мотлоху віджилого раптом заблісне там справжній діамант мудрості, котрого ми так ревно шукаємо серед безладу сучасного життя?

Може, ті давні одежі прапрадідівської мудрості не такі вже й незугарні з огляду нинішньої «моди»? Може, ті зерна вічної пшениці мають таку ж силу проростання, як зерна, котрі пролежали в курганах сотні літ і дали живі сходи?

У пропонованій вам книзі подано найкращі зразки космогонічних текстів різних народів, вік яких – сотні і тисячі літ. Як важко встановити час будівництва пірамід, так важко точно визначити, коли і ким творилися давні міфи, яких видозмін і трансформацій зазнали вони в мандрівці століть, що і як за кодували їхні символи. Адже саме поняття «міф», яке ми вживаємо за інерцією у грецькій фонетичній формі, українською мовою прочитується як «міт» – «мітка», що позначає розгортання символу у певній «миті» буття.

Автор книги зробила спробу систематизувати їх за основними розділами, в яких спершу розглядаються тайни творення світу, далі – появи людини, її розвитку, взаємодії з іншими світами, виникнення таких понять як правда і кривда, а відповідно – розбрату між людьми, що врешті-решт призводить до знищення людської популяції.

Подаються різні міфологічні версії останнього світового потопу, що призвів до винищення людей, а далі – нового витка розвитку людства. Якщо перші люди, згідно міфології багатьох народів, були безсмертними напівбогами, то нове людство, що постало після потопу, було віддане в руки смерті. І найбільшою мрією його стало повернення безсмертя, відшукування чарівних способів здобути вічне життя.

Про великих героїв-деміургів, що шукали тайни безсмертя, дороги повернення до первісного раю людства, розповідають прекрасні поетичні міфи різних народів.

І коли ви уважно прочитаєте цю добірку космогонічних текстів різних народів світу, будете вражені, що вони становлять єдине світоглядне коло, зіткане з одкровень Божої мудрості, котра генетично записана в людині й розкривається в різних метафорах та символах. Але зберігає при цьому єдину духовну парадигму.

Перш ніж перейти до читання окремих космогонічних текстів, зробімо спробу уявити собі, якими шляхами розвивалися світоглядні уявлення людей і скільки в цих уявленнях було правди та достовірності з точки зору сучасної науки.

Чи насправді цілісною є людська мудрість на різних материках і континентах, наскільки виразно в іменах та символах прочитується відгомін давньої прамови й великої єдиної прамудрості світу.

Розділ 1

ВЕЛИКИЙ ЗАРОДОК

СВІТОВЕ ЯЙЦЕ

Вкривала пітьма пітьму споконвіку,
Цей всесвіт ввесь – мов океан без світла,
Той зародок, що хаосом був вкритий,
Один від сили спеки народився...

Так говориться в космогонічних піснях «Рігвіди» – однієї з найдавніших епічних пам'яток людства. Давні українці той безмовний «океан без світла» називали Нащадом: можливо, саме від нього в українській мові є слово «нащадки» – ті, що придуть з Нащада, з невидимого джерела Буття, у якому народжуються світи, зірки, люди, всі творіння.

У давній українській писемній пам'ятці, що зафіксувала окрушини космогонічних знань наших пращурів – «Велесовій книзі» – цей невидимий простір Буття називається Навою. Нава – вічна і безмежна, а посеред неї Дажбог (Бог-Творець) таємно уклав Праву – сам закон Буття, впорядкований задум (одухотворений і запліднений зародок). Права – закон Творця, а Правда – відображення цього закону у свідомості людини.

А по Праві, «як пряжа, тече Ява, – і та створила життя наше». Ява – видимий матеріальний світ, у якому все є змінним і тлінним. Проявившись у Яві, давши сходи і насіння, всі матеріальні творіння знову повертаються у Наву: «Доти є Нава і по тому є Нава, а в Праві ж є Ява».

Нава єдина, а Права і Ява творять своєрідне розгалуження єдиного «Дерева буття»: Права є духовний закон, а Ява – всі матеріальні форми втілення і вдосконалення цього закону. Світ Яви – це наче світ швидкоплинних світлин проявленої у грубій матерії тонкої духовноенергетичної Прави. Можна допустити, що Права, «уложена Дажбогом», теж має свої видозміни.

«Се бо Дажбог створив нам яйце,
що є світ-зоря, яка нам сяє.
І в тій безодні повісив Дажбог Землю нашу,
аби тая удержана була.
Так се душі пращурів суть.
І ті світять зорями нам од Іру...»

З персоніфікованим образом Прави зустрічаємося в українських казках: у казці «Названий батько» – це старець з довгою білою бородою, що сяє, як сонце, коли являється людям в істинній своїй іпостасі. Це й Дідо-Всевідо – персоніфіковане Сонце, що володіє всіма тайнами світу, «всевидяче око»: до нього йдуть за мудрістю деміурги українських казок «Як Іванко до сонця ходив», «Йосип і його брати».

Древні шумери вважали, що задовго до створення землі в потаємних глибинах Всесвіту існував океан із прісною водою, який вони називали Апсу – «безодня». У цій безодні притаїлися до часу таємничі сили Буття – Ме.

Коли володарка морських вод, велика Прамати Тіамат змішала свої води із прісними водами Апсу, народилися перші боги, які почали творення земного світу.

«Великим Нуном» називали древні єгиптяни безмежний океан Буття, з глибин якого вийшли боги, що створили земний світ. Тому Нуна називали ще «батьком богів». В одному з єгипетських міфів розповідається про те, що першим із богів, котрий створив земний світ, було Сонце, й народилося воно із яйця, знесеного птицею «великий Гоготун», яка піднялася із глибин Нуна.

Із Золотого Яйця, народженого від великої спеки, що плавало посеред безкрайнього океану й мороку, виник індійський Прабатько Брахма. Він розколов яйце на дві половини: верхня стала Небом, а нижня – Землею, – так говорять давньоіндійські міфи.

Якими б не були самі сюжетні «оболонки» давніх міфів, – очевидно є спільна для всіх народів ідея про створення Всесвіту в глибинах Праокеану як вогненного зародка, і цю ідею підтверджують останні наукові версії: вчені дійшли висновку, що для виникнення впорядкованого простору Буття достатньо було надщільної «зернинки» світла величиною з горошинку, котра своїм потужним вибухом «закрутила» могутнє колесо світоруху.

Сьогоднішня техніка дає можливість робити якісні фотознімки галактик, зірок, енергетичних вихорів, що вказують на ті «схеми» впорядкованого Всесвіту, які зображали древні народи у символах релігійних культів і повсякденного побуту.

Знання єдине, і вписане воно в найменших атомарних часточках всіх творінь, які людство персоніфікувало як Світове яйце.

ДУАЛЬНИЙ ВСЕСВІТ

Створений з єдиного зародка, світ одразу проявився у своїй дуальній природі: якщо існує морок, то існує світло.

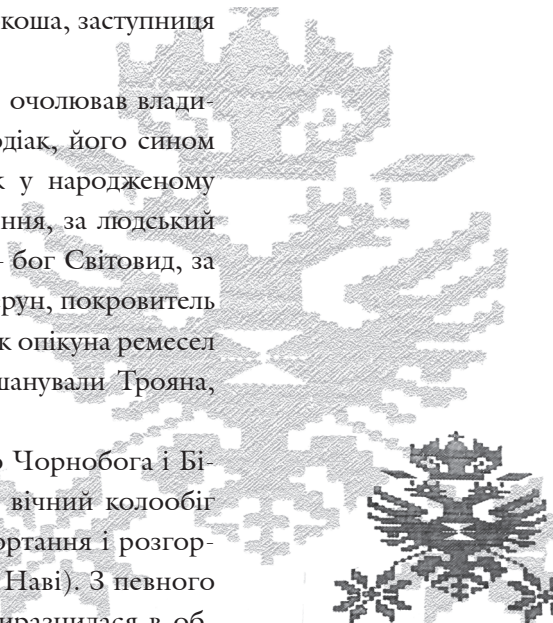
В міфології майже усіх народів світу виразно проступає парна сутність Єдиного Творця – чоловіча і жіноча. Розколотий «зародок», «яйце», розділившись на дві половинки, дав багатомірну проекцію своїх віддзеркалень – за напрямками руху енергій, за часовими й просторовими вимірами, творячи єдністю і дуальністю поліфонічний та багатомірний світ. Ось найбільш яскраві зразки того, як ця дуальність Всесвіту розглядається в міфології найдавніших народів світу.

Українська міфологія

Народжений Даджбогом (Сонцем) із Нави (Нашада), земний світ був упорядкований дуальною парою богів – Ладою і Ладом, котрі стали правити і творити життя у Яві. Лада народила ще одну пару світлоносних богів – Леля і Лелю. Іпостасями Матері-Лади стали богиня-охоронниця Мати-Слава, володарка земних і небесних вод Дана, водна царівна, берегиня земного кохання Марена, покровителька землі і врожаю Мокоша, заступниця роду людського Берегиня.

«Чоловічий» пантеон богів у наших пращурів очолював владика всього суцього на небі й на землі – Сваріг-Зодіак, його сином вважався Даджбог-Сонце. За світовий порядок у народженому земному світі відповідав бог Лад, за всі народження, за людський рід – бог Род, за дотримання законів Даджбога – бог Світовид, за життєдайний вогонь – бог блискавиць і грому Перун, покровитель худоби і всього живого на землі могутній Велес, як опікуна ремесел і триєдиного закону творення у земному світі шанували Трояна, а також бога вітрів і усіх стихій Стрибога.

Парну природу світу відображають міфи про Чорнобога і Білобога, котрі вособлюють дуальність світоруху, вічний колообіг життя і смерті, зміни дня і ночі, циклічності згортання і розгортання світла у вічному Просторі Буття (Нашаді, Наві). З певного часу в українській міфології дуальність світу увиразнилася в образах персоніфікованих сутностей: Правди і Кривди, Долі й Недолі.

Символ дуального світу на українському тканому рушнику.

Міфологія расенів (Етрусська міфологія)

Міфологія расенів, яких римляни називали етрусками або тусками, після знищення римлянами расенської цивілізації у спотвореному і спобутовізованому вигляді перейшла пізніше у грецьку й римську міфологію. В первісному вигляді вона теж відображала дуальну будову світу.

У божественному пантеоні етрусків, що складався з дванадцяти верховних божеств, половина котрих були жіночої іпостасі, а половина – чоловічої, – ієрархічну піраміду очолювали Тін і Уна (Уні).

Тін був водночас володарем двох рівнів богів: зодіакальних богів першого рівня і богів другого рівня неба числом дев'ять – що пов'язувалися, очевидно, з дев'ятьма планетами. Окрім семи відомих древніх астрологам планет: Меркурія, Венери, Марса, Юпітера, Сатурна, Сонця і Місяця, – додавалися ще містичні Вулкан і Прозерпіна, що відповідали за силу, владу, божественне правосуддя, пов'язане з виверженням вулканів (Вулкан) та за перехід душі в потойбічний світ (Прозерпіна).

Дев'ятина богів шанувалася як етрусками, так і єгиптянами, вона теж вершила правосуддя у земному світі. Дев'ять царств, що по вертикалі підпорядковуються Небесному, Земному і Підземному світам, очевидно, існували і в міфології праукраїнців, тому що в казках виразно відображаються подорожі в різні світи у межах одного земного царства (тридев'яте царство).

Можливо, ці дев'ять богів були лише дев'ятьма іпостасями єдиного бога, що яскраво виражено у слов'янській міфології, а згодом і в християнському пантеоні (дев'ять чинів ангельських).

Уна – етрусська богиня плодючості, пов'язана зі зміями. Її культ пізніше було перенесено в Італію (Юнона) крітськими пелазгами. Уна-Юна – юність, молодість, краса, матріархальна богиня сім'ї і роду.

Богиня-мати в етрусків ще вшановувалась як Іліфія, Тална, її дочкою вважали богиню Менрву (римська Мінерва, грецька Афіна), котру вшановували як володарку магічних знань, що, перебуваючи в підземному світі, дарує душі померлого переродження через сакральний шлюб. Вшановувалася етрусками також войовнича іпостась богині Менрви – богиня Танр.

Етрусська пара богів Юні і Тін

Шумерська міфологія

Древні шумери шанували верховного бога Ана (бога неба) і праматір усіх богів Тіамат. Ці боги творили свою ієрархію: кожне менше божество було втіленням великих богів у певному спектрі животворчих енергій, своєрідним променем найвищої сили. Енліль був володарем людей і всіх енергій, що складали повітря довкола землі. Енкі (Ейя) вважався богом землі і мудрості, покровителем земного океану, божества Аннунаки визначали людську долю і були суддями підземного світу і т.д.

Відповідно кожен із цих менших богів мав і свою парну сутність: богиня Інанна шанувалася як втілення любові та магії, Мамі (Нінмах) створила людину і заклала її долю, існували ще іпостасі великої Тіамат, котрі відповідали за порядок у підземному світі, були покровительками тваринництва і землеробства...

Єгипетська міфологія

Єгиптян релігія в різних місцевостях виокремлювала на першому місці різних богів: у Мемфісі шанували бога Птаха як найвищого творця, а в Геліополі найвищим богом-творцем вважався Атум (Ра).

Згідно цієї міфологічної версії, бог сонця Ра створив світ і з самого себе породив його дуальну пару – бога повітря Шу і богиню вологи Тефнут. Ця пара народила ще одну дуальність – бога землі Геба і богиню неба Нут.

А далі так само, як і в шумерській міфології, великі боги створили свої іпостасі, котрі стали відповідати за різні прояви життєвих енергій у земному світі: втіленням Тефнут стали Ісіда – богиня родючості, води та вітру, «володарка дому» Нефтіда, богиня істини та порядку Маат, «караюча богиня» Сехмет. Але слід розуміти, що всі ці богині – лише різномірні прояви однієї й тієї жіночої природи єдиного Творця.

Чоловічу ієрархію єгипетських богів складали після Геба Осіріс – бог родючості, пізніше – цар загробного світу; суддя загробного світу Анубіс, бог «чужих країв» Сет, покровитель царської влади Гор, бог мудрості Тот, бог-творець земного світу Птах.

Єгипетська тріада
верховних богів.

Індійська міфологія

Згідно індійських міфів, бог Брахма, що народився із Золотого Яйця, став верховним богом тріади (Тримурті), в яку входили: бог-творець Брахма, правитель Всесвіту Вішну, що проникає у всі сфери Буття, повелитель руйнівних і творчих сил Всесвіту Шіва.

У вужчому аспекті дія Тримурті здійснюється через богів грози та грому Індру, володаря вод Варуну, покровителя вогню Агні, царя дарів і багатств Куберу, володаря царства мертвих Яму та інших менших богів.

Адіті – божественне світлоносне материнське начало Буття, що народжує цілий сонм небесних богів Адітьїв. Її сестрами вважаються родоначальниці асур Діті і Дану (жіноча тріада Творця).

В «жіночому» пантеоні відійської міфології – богиня Дурга (дружина Шіви) і її чорне втілення – караюча богиня Калі, дружина Шіви Дева (Парваті) та інші богині, що є втіленням різних життєвих сил, які впливають на життя людей і всіх творинь у земному світі.

Як і в інших світових міфологічних схемах, в індійській божественній ієрархії чітко проявляється ідея парності і триєдності Творця всього сущого.

Китайська міфологія

Первопредком людей у китайській міфології вважали Паньгу, що теж народився з величезного яйця, як і Брахма. Подібно до індійського міфа, в китайській міфологічній версії про створення світу розповідається, що земля і небо утворилися із двох часток яйця. Китайський Паньгу дуже нагадує первопредка Пурушу з індійського міфа, бо з часток цих обидвох велетів народилось усе суще на землі.

Серед «чоловічих» богів древнього Китаю найбільш шанованими були верховний володар Шан-Ді, один із верховних володарів неба Хуан-Ді.

У час, коли Паньгу творив небо й землю, над усім сущим витав жіночий дух Нюйва. Саме Нюйва стала праматір'ю людей, створивши їх із глини й ставши опікункою усіх земних створинь. Нюйву

Китайська пара богів –
Нюйва і Фусі

вшановували як напівжінку-напівзмію, богиню земних долъ і покровительку людських шлюбів. Одна з її іпостасей – «господиня заходу» Сі-Ванму та чудодійна земля, що росте сама по собі, – Сі-жан.

Міфи народів давньої Америки

Міфологія американських народів дуже своєрідна і багата, але вона теж доносить міфологічні образи дуального світу.

Древні інки вшановували прабатька всіх людей Віракочу і богиню землі Пачамаму, а також пару своїх прабатьків – дітей бога сонця Інті Манко Капака та Маму Окльо.

Божественною парою ацтеків були бог-творець Тонакатекутлі і богиня-мати Тонакасіуатль, а далі уже йшли їхні втілення у богах молодшого пантеону, кожен з яких втілював певну іпостась найвищих божеств і мав відповідний вплив на життя людей і всіх живих створінь.

Майя найвищими богами вважали богиню-творця Тепев і її чоловіка, бога землеробства Кукумаца.

Як бачимо, в деяких народів первинним у божественному пантеоні є чоловіче начало, в інших – жіноче, але однозначно всі народи світу визначали парну сутність Творця як основу зародження гармонійного цілісного світу. І розгалуження впливу його енергій на всі прояви буття творило їх ієрархію, яку ми називаємо пантеоном богів.

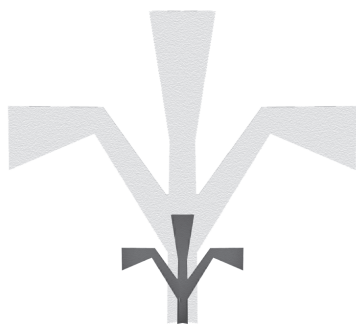
Не розглядаємо тут грецької і римської міфологій, бо вони є похідними від етруської. Етруска Юна (Уна) стала римською Юною, Менрва – Мінервою, Артемід відома як Артеміда.

Етруський бог Аполо став Аполоном, Маріс – Марсом, а герой-деміург Геркле, що сховався у підземний світ, аби взяти священний шлюб із богинею Менрвою, прославився в римській міфології своїми подвигами як непереможний Геракл.

Вся міфопоетична картина світу, створена древніми народами, змальовує мозаїчний образ єдиного світу, проявляє в діях міфологічних героїв закономірності творення всесвіту, землі, людини і всього сушого, закликає нас бути відповідальними за великий дар життя.

Змій творення. Майя.

МІФОПОЕТИЧНІ МОДЕЛІ СВІТОБУДОВИ

Сакральною точкою, довкола якої обертається весь міфопоетичний світ древньої космогонії, є, власне, та точка опертя, яку умовно називаємо точкою вибуху, зародком, первопочатком. Вона закодовує в собі всі початки, всі матричні тайни світобудови. Найчастіше вона персоніфікується як «світове яйце», що, розколовшись, творить різні рівні світобудови.

Саме з єдиного яйця виходять назовні два парні пагони життя – чоловіча і жіноча енергії, від шлюбу яких і народжується весь видимий світ.

І світ цей народжується та розвивається чітко в геометричній прогресії, що зафіксоване у сакральній символіці чисел: парні начала творять трійцю, народивши Дитя, а Дитя в геометричній прогресії призводить до зародження чотирьох часових мірностей, стихій природи, створення живого світу тварин, рослин і людей шляхом поєднання п'яти живих елементів і т.д.

Узагальненим образом цілісної світобудови в міфопоетичній традиції різних народів є так зване «Світове дерево» («Дерево життя»). Воно розміщене в певній сакральній точці, котра визначається як центр світобудови. Це «дерево» поділяється на три частини: коріння його – нижній, підземний світ, стовбур – земний світ, крона, верховіття – небесний світ.

Ця модель світобудови співвідноситься також із часовими уявленнями (минуле, теперішнє і майбутнє), трьома видами елементів стихій (вода, земля і вогонь), а також із символічними образами сутностей: у верховітті Світового дерева гніздяться небесні птиці, що символізують духовний, тонкий світ, у кроні – персоніфіковані тварини, що уособлюють світ земного царства (олені, корови, коні, інколи бджоли), або постаті земних богів; підземний світ асоціюється з образами змій, плазунів, риб та інших істот хтонічного типу.

Розділене на три світи по вертикалі, по горизонталі «дерево» створює модель своєрідного дзеркального відображення правого і лівого світів. Інколи це «дерево» буває симетричним, інколи – асиметричним, як це бачимо на українських рушниках, вишивках, писанках.

Напевно, симетрія чи асиметрія образу визначалася самим ритуалом, у якому використовувався образ Світового дерева. Адже саме горизонтальна проекція розділяє його на жіноче й чоловіче, ліве і праве, дає уявлення про напрям світоруху, робить образ «дерева» не плоским, а об'ємним.

Горизонтальна структура схеми Світового дерева моделює не лише числові співвідношення і зорієнтованість на сторони світу, але і пори року (весна, літо, осінь, зима), частини доби (ранок, день, вечір, ніч), кольори і елементи світу.

Найбільш універсальний і яскравий образ Світового дерева доносять українська та шумерська міфопоетичні традиції. Ось як оспівується в українській колядці цей образ проявленого серед хаосу світу (Яви):

Коли не було з нащада світа,
Тогди не було ні неба, ні землі,
А но лем било синее море,
А серед моря – зелений явір.
На явороньку – три голубоньки,
Три голубоньки радоньку радят,
Радоньку радят, як світ сновати:
Та спустимося на дно до моря,
Та дістанемо дрібного піску,
Дрібний пісочок посієме ми,
Та нам ся стане чорна земляця.
Та дістанеме золотий камінь,
Золотий камінь посієме ми,
Та нам ся стане ясне небонько,
Ясне небонько, світле сонінько,
Світле сонінько, ясен місячик,
Ясен місячик, ясна зірниця,
Ясна зірниця, дрібні звіздочки.

А так відображають уявлення про час, простір, життя і смерть українські загадки:

Стоїть дерево,
На дереві – квіти,

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.